

PRESENCIA

Núm. 771 ANY XXII 30 de novembre 1986

**La Molina és Laura
a Can Noguer
de Segueró**

HISTÒRIA

20

LA GUERRA CIVIL A LES COMARQUES GIRONINES

VIVA

FESTA MAJOR
D.E
SALT
DIES
25, 26 i 27
DE JULIOL
PROGRAMA OFICIAL
1 9 3 6
ANY VIII DE LA SEVA PUBLICACIÓ

Les filatures havien portat la seguretat, però també havien donat força i consciència a aquella legió de desposseïts que van créixer esperant el dia que arribaria la redemptora revolució que igualaria tothom, esborrant per sempre l'esglaó entre explotadors i explotats. A les seves possessions, el marquès representant del vell ordre veia perdre influència política, mentre els republicans, homes de seny i conviccions, intentaven governar aquella vila activa i florent que un aixecament militar immersí en la revolució i el terror. Tres anys més tard, els vençuts hagueren de suportar la revenja dels guanyadors, que deien defensar la religió i el vell ordre. Avui, 50 anys després, Salt encara no s'ha refet del malson de la guerra.

Treballar a la Coma i Cros no era cap ganga. Cert que t'hi guanyaves un jornal, que cada setmana, uns més, els altres menys, tot hom se n'emportava les seves pessetes a casa; que l'arribada de les filatures, tant l'esmentada del veïnat, com la d'Antoni Gassol, allà a tocar l'església de Sant Cugat, o la de Santa Eugènia, t'ajudaven a anar tirant. Però, renoi!, et feien treballar com un ruc i a sobre l'obrer era considerat la darrera piltrafa, tant, que quan el mal temps o la precarietat de les línies provocaven avaries i en conseqüència queia la tensió i els telers emmudien, cosa que obligava els treballadors a restar quietes a peu de màquina, l'estona que es perdia al vespre era obligatòriament recuperada sense cobrar ni cinc, com si ells, que eren els últims micos de la casa, tinguessin la culpa de la manca de previsió de l'empresa.

«Quin estat de coses més estrany!», pensava la

Revolució, terror i revenja, el trauma trencà la florent vila de Salt

PAU LANAO

Lola mentre vigilava la llançadora de la contínua que no fes un nus fora de guia i que no li espatllés el treball de tota la tarda. Des dels catorze anys, a la factoria, allà s'havia fet dona, allà

havia viscut vagues d'aquelles d'anar-hi, defensant-se de l'agressió continuada que arribava els amos, més ben dit, dels administradors, homes fidels que haurien donat un ronyó pel bur-

gès. Organitzats en sindicats —avantguarda dels desposseïts—, amb un important centre on trobar-se i debatre-hi les qüestions del moment i trencar l'aïllament a què els tenia sotmesos la patronal, el seu local, «El centro obrero de cultura el Floreal», era quelcom més que el punt de reunió: allà hi havia una sala d'actes on es feia teatre, un cafè on poder passar les llargues vesprades d'hivern, i fins i tot una escola racionalista, en la qual homes arribats d'altres terres, com Expèdit Duran, intentaven descobrir els secrets de l'abecedari i les sumes als treballadors. I és que el Salt que va rebre la república no s'assemblava gens al del segle XIX.

Aquell 14 d'abril, el director de la Coma i Cros, en Vivó, amb posat solemne, aixecà els braços, féu parar les màquines, cridà l'atenció dels operaris i amb mal dissimulada alegria cridà: «Senyors, el rei ha fugit. La república és a casa

nostra. Mentre, la mainada i la jovenalla, entre la qual es comptaven en Pau Masó i l'Agustí Cabruja, s'anaren a manifestar allà davant de l'ajuntament, al passeig Verdaguer, tot cridant: «**Veieu? Veieu? Ja la tenim**». Aquella explosió d'alegria semblà no trasbalsar la vida del mogut poble. Ara, la indústria, sobretot la tèxtil, amb la implantació de les quatre grans fàbriques, la Coma i Cros, la Gassol, la «Aranguren e hijos» i la de Didac Bover, havia capgirat les estructures de l'antic enclau agrícola i ramader i transformat Salt en el centre tèxtil i obrer de la contrada i en un dels enclaus més conflictius del voltant de Girona. Ja feia més de trenta anys —cap al 1900— que la població treballadora saltenca anava abandonant progressivament l'explotació de les hortes del pla i, encara que els grans propietaris, com en Carles Camps d'Olzinells, més conegut com el marquès de Camps, o en Pere Coll Guitó, en Josep Vilaseca, en Manuel Vidal i alguns altres, gaudien d'una certa influència sobre els pagesos, i el marquès —com Claudi Ametlla relatà en el seu moment— donava un tracte entre feudal i paternal als camperols que depenien d'ell, encara que només li retessin un homenatge reverenciós i formulari era poc exigent en els tractes, més aviat generosos, l'agricultura era una activitat que anava en avall, amb un reduït nombre de persones que en vivia totalment i, en canvi, s'havia transformat en font d'ingressos d'addicionals que eren els que veritablement mantenien l'economia familiar.

Sotmès a un creixement demogràfic, ràpid i desproporcionat fruit de la considerable immigració atreta per la possibilitat de treball a les diverses factories, el Salt republicà era un poble ric, dinàmic, en el qual les diverses societats anaven fent via en defensa dels seus ideals polítics i socials.

Així tenim que, per una banda, al voltant de Carles Camos s'estructurava un

nucli polític conservador, gent de la lliga i les tradicions, amants del vell ordre inalterable de la societat. Més a la seva esquerra, els republicans feren una llarga travessa del desert fins que s'emportaren la part del lleó electoral en els comicis municipals del 12 d'abril del 1931 i als legislatius del 28 de juny del mateix any.

Paral·lelament, i a redós de la gran concentració obrera provocada per l'assentament de les filatures —la Coma Cros donava fei-

na a 544 treballadors i la Gassol, a 233— s'estructurà un important moviment obrer i sindical sostingut en dos pilars fonamentals.

Per una banda, des del 1919 existia al poble el Sindicat únic del Ram Tèxtil, simpatitzant de la CNT, central a la qual s'afiliaria més tard, un cop es va constituir la federació Comarcal de Sindicats. A partir del 1931 l'organització quedà pràcticament dominada per elements de la FAI, i SALT esdevingué bandera i avantguarda a les

lluites obreres de les comarques. Amb la seu centralitzada al «Centre de Cultura Obrer Floreal», el sindicat gaudia de forta influència entre les capes asalariades, mantenia una constant agitació social i política, donava adocrinament i educació als seus afiliats —el líder faista Buenaventura Durruti pronuncià més d'una conferència a la seva sala d'actes—, organitzava excursions, grups de teatre —que escenificaren obres de clar signe revolucionari, com «Pan de piedra», «La Aurora», «El sol de la Humanidad» —i, a més, entre els anys 1932 i 1934 edità un petit periòdic titulat «Despertar», on es podien llegir paràgrafs com el següent:

Es denigrante i bochoroso lo que está pasando en esta fábrica de Salt, gracias a este reducidísimo grupo de desertores de nuestras filas (los inválidos) i los bufones de los encargados, estos señores encargados que ya no se consideran como explotados, que ahora, con el sólo afán de perjudicar a los confederados, están en franca camaderia con el mayordomo, con el director y con los desgraciados que forman parte de esta hermandad llamada de los inválidos.

Enfront del sindicat Únic, el sindicat local representava una altra manera d'entendre les relacions amb el poder. Més moderat que el seu company de camí, fins a l'any 1933 es va mantenir independent, però a partir d'aquella data es va adherir a la UGT per intentar frenar la força anarquista. El fet, que de per si podria semblar anecdòtic, va engegar al poble una pugna per la supremacia. Es produïren freqüents picabaralles entre membres de les dues organitzacions, i fins i tot, en determinats moments, s'arribà al boicot de diversos actes públics.

Amb tot, s'ha de fer notar que malgrat les vagues i els aldarulls el Salt republicà era un municipi carregat de vitalitat i força, com ho de-

«Ara, immersos en una activitat febril, posant a punt armes, fusells i pistoles arreplegats en els dies dels fets d'octubre del 34, o transportades directament des de Barcelona en els camions d'en Xicu de can Trenta».

Carles Camps d'Olzinelles, segon Marquès de Camps, màxima representació de l'antic règim, que en temps de la república havia perdut molta influència política a Salt.

El personal de la fàbrica de filatures de la Coma Cros.

mostra el naixement de diverses entitats recreatives i culturals, com el «Jovent d'Ara», on a partir d'un nucli integrat per Josep Esparraguera, Joan Iglesias i Josep Tarrès, es tirà endavant una orquestra, una biblioteca i un equip de futbol, i a més s'organitzaren activitats de tota mena, des de conferències fins a concerts.

L'any 1932 sorgí al Casal saltenc, amb en Pau Masó com a ànima i en Josep Torrent com a president. Entitat titllada de dretana i catalanista, mai no va caure amb bon peu al poble, i així veié com el seu local era destruït els primers dies de la revolució. A més, també s'hi podien comptar dues cooperatives de consum. L'Economia i la Constància, un centre excursionista, «Germanor», especialitzat en sortides al Pirineu o a la costa, dues societats de socors mutu i un grup de la Federació de joves Cristians, propers a la dreta activa, que a més publicaven un butlletí titulat

«Oiga usted, estoy harto de verlo pasar por delante de mis narices. Si lo vuelo a ver le detendré; es más, dígame a sus amigos que como muevan un dedo, con mis hombres destruiremos el Floreal como Nerón hizo con Roma»

«L'Amic del Poble».

En un altre pla, i com a contrapès de la balança a la gran influència del centre Obrer Floreal, hi havia el centre republicà, que aglutinava tota una petita burgesia i obrers qualificats que, si bé miraven amb bons ulls l'arribada de la república, es sentien com homes de seny davant la rauxa dels nuclis anarquistes.

Vagues i conflictes

Amb tot, la marxa del Salt republicà no fou un camí de roses. Tant la Gassol, com la Coma Cros visqueren importants vagues

obreres. Les més ressenyables, la del mes de setembre de l'any 1932 a la fàbrica Gassol, en què la gerència intentà acomiadar 100 treballadors afiliats al sindicat Únic per negar-se a treballar 20 minuts més de jornada laboral per tal de recuperar les festes inter-setmanals, o la de la Coma Cros, iniciada a principis de l'any 32, en què un intent de reestructuració de plantilles producte de la reconversió industrial engegà un dels conflictes més llargs i durs del període republicà. No s'arribà a un acord fins al mes de març, i encara després d'innombrables coaccions, detencions, trencaments

d'acords, trets a l'aire, enfrontaments amb la guardia civil i fins i tot la intervenció de la primera autoritat municipal, el batlle Pibernat, i del governador civil. El 26 de juny de l'any 1936, el patró de la fàbrica Coma Cros, amb l'autorització dels organismes de treball de la Generalitat o davant la manca de comandes i la crisi en el sector, es disposava a limitar a cinc els dies de feina de la setmana. Els treballadors s'hi oposaren i l'alcalde, en Manuel Termes, intentà conciliar les dues parts. 13 dies més tard, davant del cul-de-sac i de la intransigència mútua, en Termes dimití. Les vacances a la fàbrica s'havien fixat entre el 25 de juliol i el tres d'agost, i els agutzils començaven a repartir els programes de la propera festa major. Semblava que allò aturaria el conflicte. A Salt, tan sols els homes de la CNT i la FAI, gràcies als taups que tenien entre l'estament militar, sabien que es preparava un aixecament militar.

El Jovenut d'Ara, equip de futbol d'una de les moltes associacions saltenques

Per la seva banda, les joventuts llibertàries havien fet classes pràctiques de muntatge i desmuntatge d'armament de guerrilla urbana. Al Floreal s'havien pres les mesures necessàries per aturar el feixisme. Ningú no s'imaginava que l'aixecament de l'Àfrica faria córrer tanta sang pels carrers d'un poble de rera-guarda com el proper a Girona.

Salt, 15 de juliol de 1936

Aquell vespre, els taulells de les cooperatives «La Econòmica» i «La Constància», havien actuat de sacs terrers contra les pors i les ànsies de moltes dones que, sortint de la fàbrica, s'havien assabentat de la mort de Calvo Sotelo a Madrid. El panorama no podia ésser més negre i la crispació anava pujant de to. Davant els rumors i l'ambient colpista que es respirava, els homes destacats del Floreal havien demanat una reunió urgent amb els membres del Centre republicà, **«per coordinar les accions en cas de**

«L'lu Bohigas, republicà i catalanista convençut, un dels homes que més havia fet per la normalització de la llengua vernacla a la vila, no es va assabentar del cop fins al dia 19»

cop», i després de rebre no una negativa, però sí el prec que asserenessin els ànims, ara estaven immersos en una activitat febril, posant a punt armes, fusells i postiles arreplegats els dies dels fets d'octubre del 34, o transportats directament des de Barcelona en els camions d'en Xicu de can Trenta. Al local de Carrer Major semblava que el temps s'havia aturat i l'aire es podia tallar amb un ganivet esmolat, mentre que l'Eduard Pardo, un dels homes destacats de la FAI, anava i venia de Girona un i altre cop per intentar coordinar les forces per aturar el ruixat que estava a punt de caure'ls a sobre. A l'entrada de Santa Eugènia, el sergent de la guardia civil, aturà en Martín el vehicle de revolucionari i, amb to

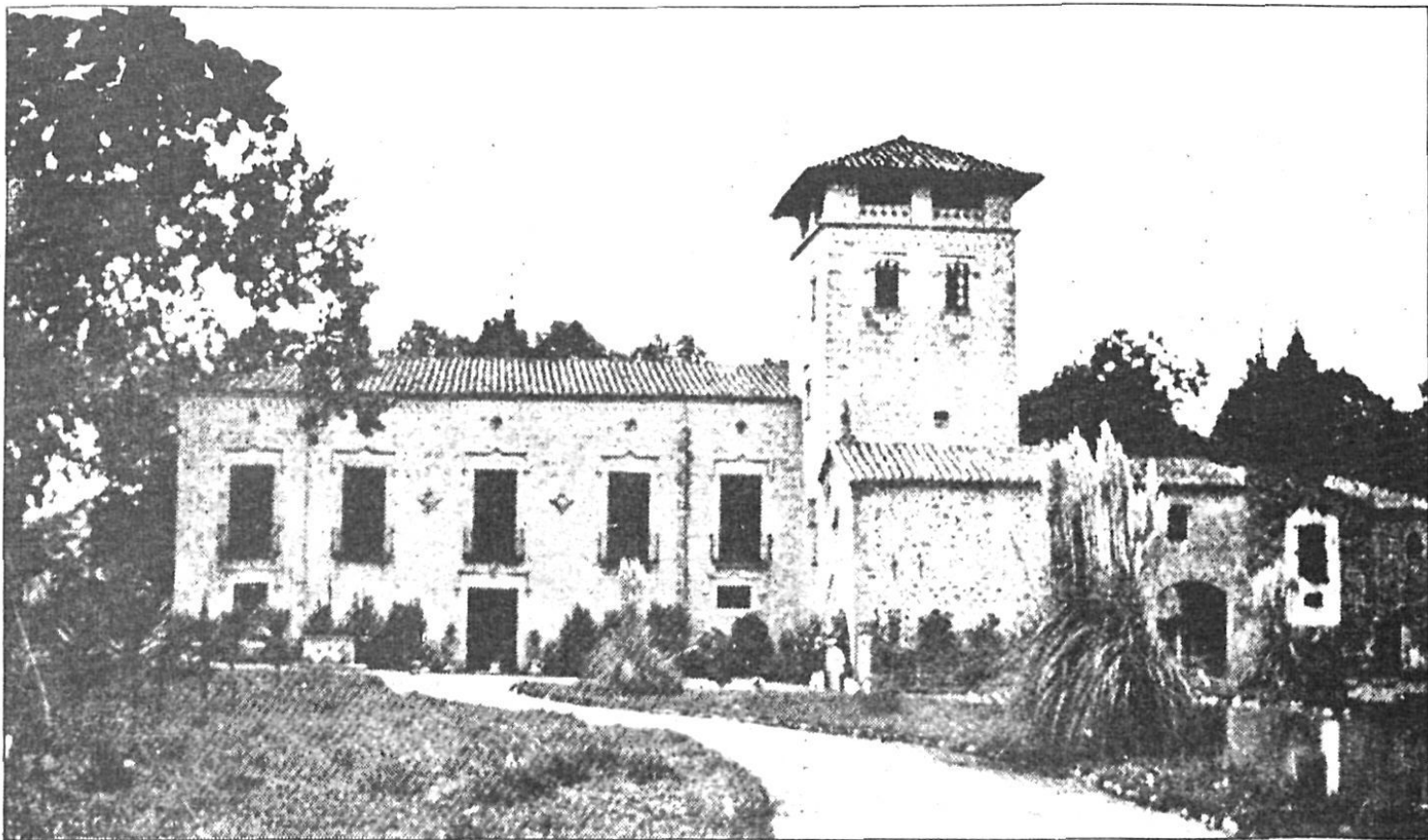
amenaçant, li cridà:

«Oiga usted, estoy harto de verlo pasar por delante de mis narices. Si lo vuelvo a ver le detendré; es más: dígame a sus amigos que como muevan un dedo, con mis hombres destruiremos el Floreal como Nerón hizo con Roma». Als locals públics de la vila, a can Flor, a l'Ideal, a Can Subils i Can Pep, s'hi respirava una certa mala maror, però aquell dia, encara els comentaris es centraven, més que en les notícies arribades de la capital, en el proper inici de la festa major, una de les de més renom de la contrada. Dos envelats, el del Casal saltenc i el del Jovenut d'Ara, estaven a punt. Tenien anunciades les actuacions de les orquestres Melodi's Boy i de l'As d'Anglès, i es respirava un am-

bient si més no distendit, com ho demostra que Pau Masó escrigués en la presentació del programa d'aquell any:

Altra volta la festa major entre nosaltres. Una de les millors d'aquestes comarques. La nostra festa major arriba carregada d'optimisme, impregnada de joia; curulla de records per als qui, ja una mica al marge de la joventut, viscuda en ple apogeu dels pantalons d'Oxford i la febre negroide del Xarleston, repassem mentalment i amb cert regust nostàlgic el naixement d'un idil·li amorós al compàs trepidant d'un blak bottom, o la cadència somicaire d'un tango.

Per contra, a cal Marquès, el seu propietari, en Carles Camps, es sentia inquiet i tremorenc. Els moscos i els criats, enfeïnats a buidar armaris i omplir maletes i baùls, s'afanyaven a enllestir-ho tot, per acomiadar al noble, que després de fer una valoració de la situació política havia decidit fugir de la zona.

La casa pairal del Marquès de Camps fou requisada i destinada a centre d'acull de refugiats.

Salt/Girona, 17 de juliol de 1936

Aquell vespre encara no es coneixia el pronunciament de l'Àfrica, que ja molts membres del Floreal sabien que mancaven poques hores per al «cuartelazo» de Franco. En Pardo, arrauxat i partidari del radical canvi d'estructures, pensà que el millor que podia fer era avançar-se als esdeveniments, i així, ja fos per avisar els companys de la capital, o per intentar provocar el pànic entre els benestants que es creien segurs, amb la Maria Ferreres se n'anaren a la Devesa de Girona i allà, trencant la nit, l'home disparà dos carregadors de la seva parabellum a l'aire.

Mitja hora més tard, el revolucionari arribava al Floreal:

«Bé, ja han començat; ja heu sentit els trets? El cop és un fet».

«Sí, sí, ja ho hem sentit. Ara tan sols cal esperar».

El divuit de juliol fou un dia tranquil, més pendent de la ràdio que del que suc-

«Ara, a partir d'aquella primavera, res no fou el mateix. La CNT i la FAI, anaren perdent influència, molts dels seus militants es trobaven al front i, a més, es produïen freqüents topades amb els organismes oficials»

ceïa al carrer. Sabien que la consigna per a l'aixecament militar a Catalunya seria donada per l'aparell. La consigna era el nom de tres ciutats: Vilanova i la Geltrú, Manresa i Olot; tres vegades en el curt termini de deu minuts, aquell era el senyal dels militants.

Fins a les deu del vespre, al Floreal es va viure amb expectació i angonya. Semblava que els informadors s'havien equivocat, però nois, a dos quarts d'onze la consigna saltava com una llebre, clavant-se en els cors i els cervells dels desposseïts, que finalment veien el moment per iniciar la seva revolució particular. A partir d'aquell moment, el comitè de defensa, sis homes escollits que ja exer-

cien funcions de coordinació i vigilància des de feia dues setmanes, començaren a distribuir l'armament, s'engegaren les comissions, i en un tres i no res Salt entrà de ple en la revolució incontrolada.

Salt, 19 de juliol

L'Iu Bohigas, republicà i catalanista convençut, un dels homes que més havia fet per la normalització de la llengua vernacula a la vila, no es va assabentar del cop fins al dia 19. Enganxat a l'aparell de ràdio del Centre Republicà, a mig matí d'aquell diumenge, juntament amb en Josep Teixidor, president del sindicat

de contramestres de Salt, posteriorment mort per un escamot d'incontrolats, i amb en Pau Rei, decidiren baixar a Girona. Sobre el terreny, constataren que la ciutat estava presa militarment. En els punts estratègics hi havia piquets de soldats amb metralladores, i a can Franquet tan sols pogueren comprar un diari, «La Vanguardia», que contràriament al seu format habitual, arribava amb un sol full.

Tornaren a escoltar la ràdio; a la tarda es va saber que el cop havia fracassat. Paral·lelament, la gent de la FAI s'havia fet senyora del carrer. Havien començat les detencions indiscriminades, la persecució dels capellans, la destrucció dels locals de centres cívics i socials pertanyents a organitzacions i partits de dreta i centre. La rauxa de les masses cremà les seus dels socialistes, de la federació de joves cristians, el Cas saltenc, el convent de les monges de Santa Clara, on la mitologia popular assegurà que s'havien obert les tombes i trobat esque-

El Casal saltenc, entitat catalanista fundada en plena república però que fou cremada a l'inici de la revolució.

lets de nadons entaforats entre els rocs, l'antic edifici dels «hermanos» de la Doctrina Cristiana... El recinte de Sant Cugat fou respectat, tot i que en una campanya per eradicar els símbols de la «corrupta i explotadora religió» es passà casa per casa a requisar les imatges i representacions de sants, verges, cristos i creus, que juntament amb les del temple foren cremades posteriorment al Padró.

Primer mes de revolta

Durant aquell primer mes de revolta, Salt va viure un malson incontrolat i continu. Molts dels homes i dones de la FAI estaven convençuts que havia arribat el moment de la revolució regeneradora i per la seva causa escombraren tot aquell que se'ls posà al davant.

«A la mateixa sessió foren requisats i declarats patrimoni del poble l'església de Sant Cugat, la casa rectoral, la casa del marquès de Camps, Can Tarrés, propietat d'en Josep Vilaseca, el convent dels germans de la Doctrina Cristiana, i d'altres»

En plena situació d'emergència, sovintejant els «passeigs» nocturns en què representatives personalitats de dreta, centre, i fins i tot algun simpatitzant dels republicans, empenyeren un viatge sense retorn, amb l'ajuntament desbordat i sense poder efectiu, es formen dos comitès, un al Centre Republicà i l'altre al Floreal. Reunions tenses, vetllades plenes de por i angonya, i negociacions de tot tipus cristal·litzen algunes setmanes més tard en la fusió dels

dos organismes, que, un cop aturada la rauxa dels primers moments, intentaren trenar una estratègia, que no es pot dir conjunta, per fer front a la guerra.

Nou ordre revolucionari

Agafat a l'ull de l'huracà, i donant compliment a una ordre del Conseller de Governació, el 22 de juliol Salt estrena nou consistori presidit pel dimissionari Ma-

nuel Termes — havia deixat el càrrec arran de la vaga de principis de mes a la Coma i Cros —, integrat majoritàriament per homes d'Esquerra Republicana, Lluís Anglada, Joaquim Vilà i anicet Brugués — entre d'altres —, que es veié totalment incapaç de frenar els membres del comitè de milícies antifeixistes, amb majoria de la CNT/FAI, que és qui realment talla el bacallà a la vila. Amb tot, en sessió del 21 d'agost l'ajuntament acorda que: **«Per convenir així el nou ordre revolucionari i tenint en compte els antecedents polítics dels interessats, francament contraris a l'esperit popular antifeixista, són declarats cessants en els seus respectius càrrecs, sense cap dret actiu ni passiu, el metge Narcís Vila, el veterinari Francesc Serres i Riera i el delinquant municipal Pere Sureda Corominas, per la seva actua-**

ció reaccionària sobradament coneguda per tot el poble». A la mateixa sessió són requisats i declarats patrimoni del poble, l'església de Sant Cugat, la casa Rectoral, la casa del Marquès de Camps, Can Tarrés, propietat de Josep Vilaseca, el convent dels «hermanos» de la doctrina cristiana, dos edificis pertanyents a les monges de Santa Clara, centres polítics de caire dretà —Casal Saltenc i el pis dels fejecistes—, i el sindicat agrícola de la germandat de Sant Isidre. Amb barricades i patrulles de control a banda i banda del poble, s'exigia salconduït per arribar-se a Girona o a Bescanó; Salt entrà en el nou ordre amb la panxa oberta. Així, mentre per una banda eren molts els joves que marxaven il·lusionats cap al front per defensar la legalitat vigent, es recollien queviures per a la primera línia de guerra i s'organitzaven col·lectes a favor de les milícies antifeixistes, per l'altra no es podia aturar la

persecució contra elements considerats simpatitzants de la causa nacional.

Consell municipal

Amb tot, caient aquí, aixecant-se allà, Salt arribà

Segell del consell municipal constituït el 1936.

a primers d'octubre de l'any 1936, sota el control de la CNT/FAI, veient com «un grup de joves, per tal d'ajudar els herois milicians d'arreu d'Espanya que lluiten per aixafar la criminal subversió feixista, s'han enrolat a la centúria organitzada per la UGT de Girona, destinada a engruir la columna Carles Marx». Fou el mes en què, aplegant-se als nous decrets de la Generalitat, es dissolgué el Comitè de Milícies Antifeixistes, la CNT acceptà formar part del govern municipal i, el dia 19, es constitueix el nou consell, palesant que «la CNT i el Centre Republicà d'aquesta vila havien acordat que, essent les dues úniques organitzacions antifeixistes de la localitat representades en el Comitè de milícies que es dissol, la composició del nou ajuntament estarà constituïda per disset membres, onze de la CNT i sis del Centre Republicà d'Esquerres.

Pocs minuts més tard, sota la presidència de Joan

Foren molts els saltencs que anaren voluntaris al front per defensar la legalitat vigent.

Història viva

Soler com a jutge designat pel govern de la Generalitat, - el consistori queda constituït per membres de la CNT: Joan Soler Oller, Jaume Vila Giralt, Eduard Pardo Gómez, Teresa Pons, Tomàs Eusebi Canadell, Enric Planes, Joan Prat, Agustí Maurici, Joaquim Colomer, Amadeu Vinyes, Josep Barnades, mentre que pel centre Republicà s'hi presentaren: Pere Bustins, Josep Alsina, Josep Huix, Pascual Señor, Jaume Cerdà i lu Bohigas.

Escollint Eduard Pardo com a president, el Consell fou repartit en diverses comissions entre les quals destacaven Defensa, Executiva Vigilància i Justícia Municipal, integrada per president, vice-president i vice-president 2n., la de Treball i Serveis Públics, la de Proveïments i Sanitat, la de Finances, la d'Economia i Estadística, i la de Cultura i Assistència Social. Actiu i

amb ganes d'iniciar una tasca de recuperació del poble, el consell comença a dictar normes i disposicions, i aprovà grans obres d'infraestructura, com la urbanització del Passeig Durruti (avui Passeig de Girona) o l'aixecament d'un nou edifici per a l'ajuntament. En acord pres el 23 d'octubre del 1936, **«Es suprimien les felicitacions que s'acostumaven a passar normalment per Nadal»**, mentre es feia lliurament de les targetes de defensa a totes les persones amb edats entre 18 i 40 anys,

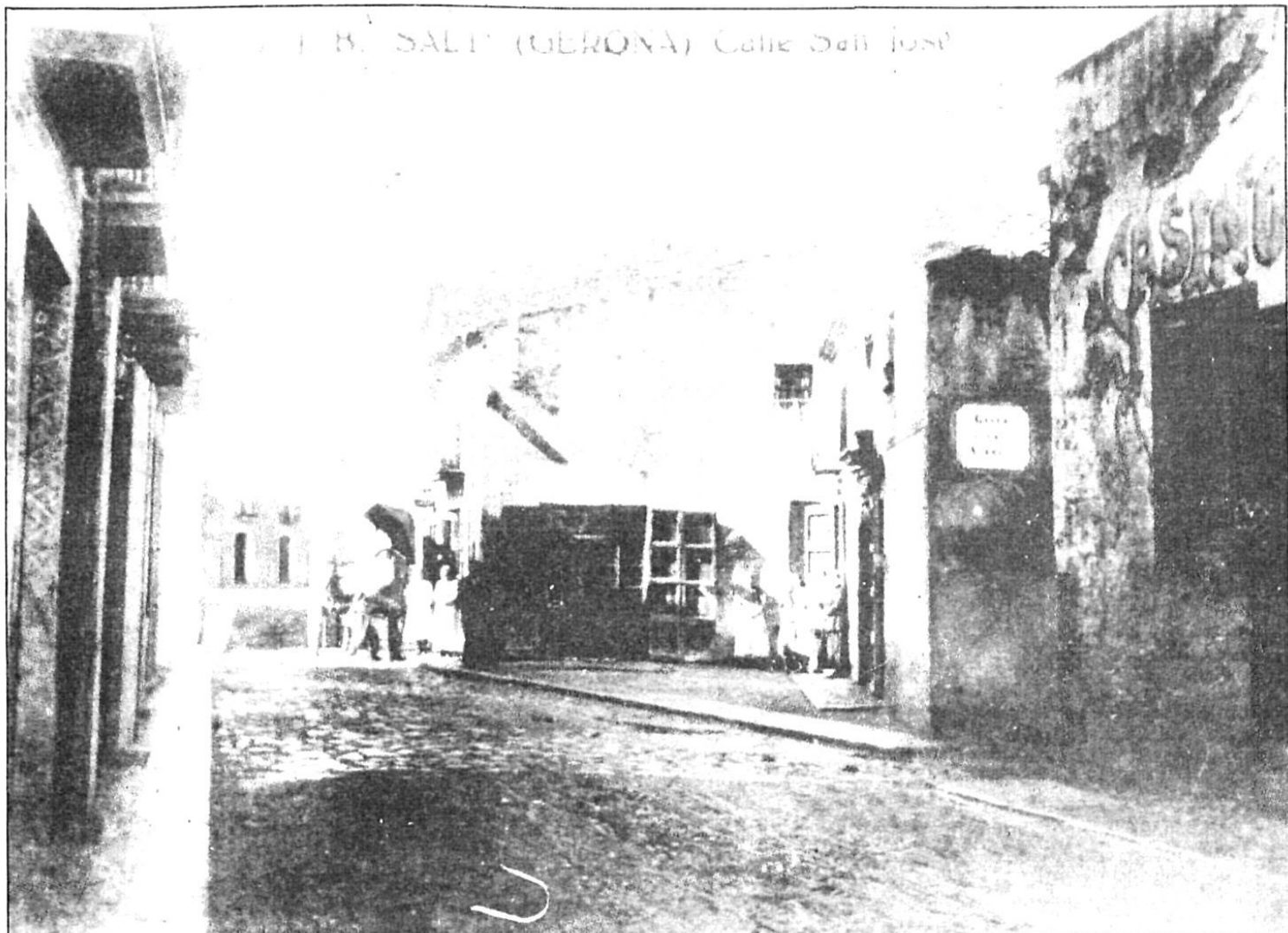
mentre ja es feien les primeres passades per trobar un responsable masover de la propietat requisada al Marquès de Camps, càrrec que ocuparia en Francesc Pons Castellet. Com a dada curiosa, s'ha de dir que el consell municipal, un i altre cop, es negà a pagar una màquina d'escriure comprada a crèdit per l'ajuntament republicà, car entenia que **«l'aparell fou adquirit en un moment en què l'empresa que el fabricava era una multinacional capitalista, mentre que ara, en ser portada en règim de**

col.lectivització, s'ha liquidat els deutes adquirits amb l'anterior administració». Es pot entendre que la postura del consell saltenc no fou ben acollida pel comitè de la Hispano Olivetti, que un i altre cop, tot i el canvi de règim, demanava el pagament de la màquina o, en el seu defecte, que els fos tornada a la botiga de Barcelona.

Política i ideari

Seguint una política d'acord amb el nou ideari, les municipalitzacions i confiscacions estan a l'ordre del dia i, així, el 2 de novembre és confiscat el camp contigu a les escoles nacionals per tal de destinar-lo a esbarjo per a la mainada. A mitjans de desembre es municipalitza el

«Fou el mes en què, acollint-se als nous decrets de la Generalitat, el Comitè es dissolgué, la CNT acceptà formar part del consell municipal i el 19 es constituïa el nou consell»

Al carrer llarg, Hernán Cortes durant la república, els botiguers i federals intentaren trenar una estratègia conjunta per a la reconstrucció de la vila.

Amb tot, la guerra no va poder estroncar les tertúlies i xerrades als cafès de la vila.

servei d'autobusos de Salt a Girona, a més d'altres vehicles de propietat particular, que passen a dependre del Consell Municipal i, en moltes ocasions, són destinats a portar combatents o queviures al front de guerra. El 13 del mateix mes es confisca l'edifici on estava situat el centre anarquista Floreal; a més, es col·lectivitzen tots els barbers de la vila, que són obligats a treballar conjuntament a l'antiga seu del casal republicà, i es potencia una cooperativa de paletes mitjançant l'expropiació de totes les petites empreses dedicades a la construcció. En això, el Consell Municipal intenta buscar un edifici que estigui d'acord amb les necessitats i la categoria, i així, intentant trobar una ubicació definitiva, a finals d'octubre es trasllada a la confiscada Casa Sambola, mentre que pocs mesos més tard s'estableix definitivament a Can Tarrés, propietat requisada a Josep Vilaseca.

«Actiu i amb ganes d'iniciar una tasca de recuperació del poble, el Consell començà a dictar normes i disposicions, mentre aprovà grans obres d'infraestructura com la urbanització del passeig Durruti o l'aixecament d'un edifici per a l'ajuntament»

Estralls de la guerra

És a finals del 1936 que els estralls de la guerra comencen a clavar l'urpa als estómacs dels saltencs. Tot i la transformació de les antigues filatures, la Gassol i la Coma-Cros, en fàbriques de material bèl·lic —s'hi feien obusos de canó del 15 i bales de morter—, la gana i el racionament planen sobre una vila que ja ha rebut els primers refugiats i se les veu de tots colors per entendre's amb els respon-

sables de racionament de la capital.

Així, tenim que a finals del primer any, per sortir del poble amb queviures es necessitava un permís facilitat per la conselleria de proveïments, que autoritzava a portar dues llaunes de conserva obertes, un quilo de carn i una dotzena d'ous, mentre es seguia una política d'estricta control, com ho demostra que al febrer del 1937, es confiscà el bacallà adquirit pels industrials Josep Puig, Josep Compte i Teresa Sabench, car «no havien

demanat autorització per adquirir-lo».

Els problemes d'abastament i els refugiats comencen a pesar com un plom. Les mil dues-centes persones recloses al Sanatori, la manera d'atipar-los i de controlar-los, era un altre trencaclosques i així, mentre les dependències del centre servien per donar acull als nou vinguts —posteriorment foren incabits a la Casa del Marquès de Camps, malaguenys, i a l'església de Sant Cugat, bascos—, no es deixava internar a la dependència cap home que tingués una edat compresa entre els 18 i els 45 anys. Ens trobem, doncs, que entre les mesures emprades per poder atipar totes les boques de la vila s'iniciaren campanyes de suport obligatori als refugiats, de tal manera que als veïns que no pagaven el rebut-val d'ajuda per al seu manteniment no els era lliurada la targeta de racionament de pa. Confiscades 75 vessa-

Eduard Pardo, primer president del Comitè Revolucionari de Salt. Fotografia: Manuel Lladó.

nes de secà i 25 de regadiu pertanyents al Marquès de Camps i a Josep Vilaseca, Salt visqué els fets de maig del 37 en un clima d'aparent tranquil·litat, tot i que l'aleshores ex-president del Consell Municipal, Eduardo Pardo, fou detingut i traslladat a Girona, encara que deixat en llibertat poques hores més tard.

Res no fou el mateix

Ara, a partir d'aquella primavera, res no fou el mateix. La CNT i la FAI havien anat perdent influència, molts dels seus militants estaven al front i, a més, es produïen freqüents topades amb els organismes oficials, com ho demostren els freqüents escorcolls tirats endavant per les forces d'ordre Públic de la Generalitat a escoles i a centres recreatius, tot cercant armes i municions, o les encara més estrictes mesu-

ELcomite a toriza al portador de la presente
para que se lentrege 2 KILOS DE PAN
ENTREGANDOSOLE EN DOS VECES

EL COMITE

SALT 28 DE AGOSTO 1936

Salconduit que autoritzava a l'adquisició de dos quilos de pa.

res de control. Així, tot i la petició dels amos dels cafès, el consell no autoritzà de cap de les maneres jugar al canari o a la manilla amb diners, i va detenir tots els pagesos productors de llet que el mes de juny, contrariant les ordres municipals,

havien decidit vendre la llet 0,20 cèntims més cara del que s'havia estipulat.

Guerra i revolució

Tot i les dificultats, l'ajuntament no oblidava

que es feia una guerra, però alhora una revolució, i encara que negués un i altre cop l'obertura d'un local de la UGT «perquè és una organització sense un pes específic a la vila», el 9 de juliol del 1937 s'adreçava una petició al conseller de cultura de la Generalitat sol·licitant la creació d'una escola de treball a l'edifici de les monges de Santa Clara.

La relativa tranquil·litat en què vivia Salt després del primer any de contenda, sovint es veia amenaçada pel fantasma de la fam. El mercat negre, molt actiu, fins i tot era practicat per membres de les mateixes organitzacions revolucionàries, enmig d'una crisi d'aliments que portà a greus enfrontaments amb l'organisme encarregat de la distribució de queviures de Girona. Ens trobem que el 16 de juliol del 1937, i a proposta de la conselleria municipal de proveïments,

s'acordà dirigir-se al comissari de la Generalitat per protestar pel sabotatge que es feia al municipi de Salt en el moment de distribuir el racionament, «perquè el responsable no és de la mateixa filiació política, puix no s'explica d'altra manera l'actitud presa pel cap de la referida delegació, que en el moment de racionar els queviures a aquesta població de Salt, que compta amb prop de 6000 habitants i a més 1900 refugiats, rebí el mateix que una altra població amb 1000 habitants».

Les coses eren difícils, per què negar-ho; Salt, que havia pensat cremar el vell ordre burgès en l'aixecament definitiu, ara, en el se-

gon any de guerra, es trobava escanyat i indefens. En Josep Fontanè havia pujat a l'alcaldia, en Pardo havia estat designat administrador del Psiquiàtric, on, tot i les grans mesures de control, s'havia pogut amagar més d'un simpatitzant de

les forces franquistes, i el mercat negre era una realitat que tot i les fortes sancions imposades als seus practicants mai no pogué ser eradicada.

Els dos últims anys de guerra foren per a Salt moments de bombardeigs, de

llangiment i molt lenta, un tràgic camí que el portà a aquell dia de febrer, quan les tropes d'Alonso Vega entraren per les carreteres d'Anglès i per la nacional, quan alguns dels que havien pogut fugir de l'espant i del terror dels primers dies caigueren com àngels vengadors sobre els qui no havien fugit a l'exili. Si la revolta i la revolució havien estat tràgiques i sagnants, la revenja dels guanyadors tampoc no es quedà enrrera, tornant a omplir de dol aquella vila que tan sols tres anys i mig abans era una de les més florents i actives de les comarques.

«A mitjans de desembre es va municipalitzar el servei d'autobusos a Salt a Girona, a més d'altres vehicles de propietat particular, que passen a dependre del Consell Municipal i en moltes ocasions són destinats a portar combatents o queviures al front de guerra»

Al sanatori provincial, s'hi arraulien 1200 persones entre les quals s'amagaven alguns simpatitzants amb les idees de Franco.